

Sprawozdanie z działalności

Fundacji Otwartego Muzeum Techniki w roku 2021

Podstawowe prace statutowe Fundacji prowadzone były na polach:

1. Popularyzacja dziedzictwa kulturowego Polski

Prowadzona jest drogą organizacji na statkach Muzeum Odry i nie tylko, także w szkołach i domach kultury, wystaw, prelekcji, prezentacji multimedialnych, różnych imprez. Ważną rolę przypisujemy przy tym stronie internetowej Fundacji, na której rozwijamy stale Intermedialne Muzeum Techniki. Tutaj publikujemy też foldery, katalogi wystaw, filmy, cyfrową edycję miesięcznika "Archeologia Przemysłowa" oraz informacje traktujące o publikowanych przez Wydawnictwo FOMT książkach.

W 2021 roku, mimo epidemii udało się zorganizować całodzienne festyny w 3 miastach Raciborzu, Krapkowicach i Opolu, Prowadziliśmy je w ramach projektu Odrzańskiej Odysei. Program Odrzańskiej Odysei 2022 prowadzony był na trasie Wrocław – Brzeg – Opole – Krapkowice – Wrocław z udziałem 6 wykładowców i animatorów różnych działań prowadzonych na barce dla ok. 6000 dzieci i młodzieży szkolnej oraz ok. 2000 dorosłych. W ładowniach barki urządzono m.in. wystawy prezentowane podczas rejsu także indywidualnym turystom.

W roku 2021 kontynuowano prowadzenie Akademii Archeologii Przemysłowej dla grupy ok. 15 osób. Z uwagi na obostrzenia epidemiologiczne zorganizowano 5 spotkań wyjazdowych oraz lokalnych we Wrocławiu. Między innymi dnia 25.10.2021 r. Warsztat Archeologii Przemysłowej zorganizowany w tym dniu przez Marcina Wrzesińskiego odwiedził plac budowy mostów pomorskich we Wrocławiu. Zwiedzanie objęło konstrukcję przebudowywanych mostów południowych, wizytę u kierownictwa budowy a także zwiedzanie wyspy młyńskiej z nową zabudową ul. Księcia Witolda.

Podejmowaliśmy w dniu 28-go września 2021 na pokładach statków Muzeum Odry ekipę niemieckiej telewizji kręcącą film dokumentalny o rz. Odrze. Bardzo obszernych wypowiedzi do kamery udzielili Stanisław Januszewski i Ryszard Majewicz, a Jacek Król oprowadził gości po statkach Muzeum Odry.

W 2021 r. na zaproszenia SIMP Legnica, SIMP Wałbrzych, NOT Świdnica oraz Klubu Lotników „Loteczka” prowadzono wykłady, przybliżając słuchaczom dziedzictwo kultury technicznej I Lotnictwa Polski (łącznie ok. 200 słuchaczy).

W szkołach prowadzono lekcje muzealne, m.in. w zespole szkół w Jaworze, w domu kultury w Walimiu, (Jacek Król, Waclaw Hepner, Stanisław Januszewski).

Na statkach Muzeum Odry, w szkołach i w domach kultury, m.in. w Zagórzu Śląskim zorganizowano wystawy planszowe, m.in. Zabytki techniki Gór Sowich, Dziedzictwo kultury technicznej Europy, Wrocławski Węzeł Wodny.

Z uwagi na epidemię planowane na wrzesień 2021 r. Spotkanie Europejskiej Sieci Muzeów Rzecznych przesunięto na rok 2023.

Na barce "Irena" urządzono i udostępniano wystawy:

- "Dzieci Odry", 10 plasz 70x100 cm na sztalugach malarskich, każda poświęcona losom jednego dziecka urodzonego i wychowywanego na barce (do 7 roku życia), materiały ze zbiorów prywatnych.
- Artefakty rewolucji informatycznej. W gablotach ładowni małej urządzono ekspozycję ok. 25 zabytkowych komputerów z kolekcji FOMT Towarzyszyły jej projekcje 4 filmów o historii minikomputerów zrealizowane w 2013 przez FOMT i Videostudio Henryka Pachy (zm.2013).
- Pomniki budownictwa wodnego Europy, 20 plasz.
- Statki i ludzie, 10 plasz.
- Wystawy te dopełniane były ekspozycjami na barce ok. 20 modeli statków odrzańskich, wykonanych w skali 1:10 i 1:25 oraz prezentacjami na stole multimedialnym i tabletach dotykowych Wirtualnego Spaceru po Muzeum Odry oraz Cyfrowego Archiwum FOMT (filmy, prezentacje multimedialne, ikonografia, fotografie zabytków techniki Polski i Europy).

Wystawy powyższe, a także inne (Flotyle rzeczne II RP, Skrzydlaci Rycerze Rzeczypospolitej, Wynalazcy Wielkiej Emigracji, Orły Niepodległej, Awiacja I Korpusu Polskiego na Wschodzie 1917-1918) "wędrowały" również po szkołach, m.in Wrocławia, Walimia, Nowej Soli, Wałbrzycha I Szczawna Zdroju. W działaniach tych aktywni byli zwłaszcza Mariusz Gaj i Stanisław Januszewski.

Na przystani Muzeum Odry we Wrocławiu przyjęliśmy w roku 2021 ok. 500 osób, głównie grupy przedszkolaków, dla których prowadzono warsztaty modelarskie i plastyczne. Z uwagi na pandemię zabrakło niestety możliwości realizacji Nocy Muzeów i uczestnictwa w festynach miejskich.

Na stronę Intermedialnego Muzeum Techniki wprowadzono obszernie informacje historyczno-techniczne oraz galerie fotografii i ikonografii ilustrujące dzieje 12 obiektów odrzańskich.

W 2021r. prowadzono digitalizację zasobu archiwum fotograficznego i ikonograficznego Fundacji obejmującego ok. 500.000 klatek negatywów. Z pomocą Moniki Król i Igora Kapskiego zdigitalizowano ok. 5.000 klatek negatywów dla których w roku 2022 wprowadzimy opisy i umieścimy je na stronie internetowej OSA.

Na strony internetowe wprowadzono też 2 książki wydane przez FOMT (Technika w dziejach cywilizacji t. 17 oraz Śladami braci Warchałowskich).

2. Edukacja i oświata

Od początku 2012 roku Fundacja bierze udział w Programie „Szkoła w mieście” prowadzonym przez Gminę Wrocław, organizowanym przez Urząd Miasta Wrocławia. W jego ramach na pokładach Muzeum Odry prowadzone są warsztaty i lekcje muzealne dla dzieci i młodzieży. W związku z pandemią w roku 2021 ich liczba była poważnie ograniczona do ledwie kilku.

Sztandarowy projekt Odrzańskiej Odysei w 2021 r, wiązaliśmy z festynami prowadzonymi w 3 miastach nadodrzańskich. Prowadzone były wystawy, prezentacje

multimedialne (na monitorach i stole multimedialnym), warsztaty prowadzone m.in. przez Marcina Marszałkiewicza, Mariusza Gaja, Krystynę Szczepaniak, Wacława Hepnera, Andrzeja Wilka i Marcina Wrzesińskiego.

W ramach cyklicznego już projektu Odrzańskiej Odysei dofinansowanego ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego od 18 do 27 września 2021r. przeprowadzono rejs na trasie Wrocław – Krapkowice - Wrocław z wykładami na barce adresowanymi do wolontariatu Fundacji a także słuchaczy Warsztatów Akademii Archeologii Przemysłowej. Wykładowcami byli Ryszard Majewicz, Marcin Wrzesiński, Andrzej Wilk, Krystyna Szczepaniak i Marcin Marszałkiewicz, a rejs organizował Mariusz Gaj.

Był to już szósty rejs statku - muzeum. Za cel, z uwagi na dobre warunki nawigacyjne obraliśmy sobie górną Odrę. Plan dopłynięcia aż do Kędzierzyna- Koźla pokrzyżował nam remont śluzy Krapkowice, dlatego w tym roku postanowiliśmy połączyć rejs statkiem z wystawami plenerowymi w nadodrzańskich miastach do których barka dotrzeć nie mogła z uwagi na stan wody czy inne obiektywne przeszkody.

Wyłynęliśmy w niedzielę 19 września o świcie mając na uwadze możliwy przestój na remontowanej śluzie Ratowice. Nie marnowaliśmy czasu - na śluzach uzupełniliśmy zapasy wody, podczas płynięcia myliśmy pokład, czy sadzaliśmy świeżo zakupione kwiaty. Na statek zaokrętowaliśmy 14 osobową grupę słuchaczy Akademii Archeologii Przemysłowej. Śpieszyliśmy się, ponieważ w niedzielę, w Brzegu na popołudnie zaplanowany był festyn miejski. Na barce poza stałą załogą (kpt. Mieczysław Balcerkiewicz, Andrzej Wilk, Krystyna Szczepaniak, Mariusz Gaj i Marcin Marszałkiewicz) pomagali w przygotowaniach Marcin Wrzesiński, Marek Prokopowicz i Magdalena Snela. W tym roku naszym napędem był pchacz Jacek, wrocławskiej firmy Hydrokrusz, z kpt. Jerzym Szyszką i mechanikiem Jerzym Kasprzyckim. Pierwszy odcinek odbył się bez żadnych komplikacji, więc po szybkim położeniu trapu, kodu flagowego i wystawieniu kilku plansz barka około 17.00 była gotowa na przyjęcie osób przybywających na festyn.

Następny dzień 20.09.2021 r.- poniedziałek to od rana zajęcia dla szkół i przedszkoli z Brzegu. Przygotowaliśmy dla nich zabawy, warsztaty plastyczne i modelarskie, lekcje muzealne, warsztaty filmowe, fotograficzne, plastyczne, wystawy opowiadające o historii żeglugi, czy zabytkach techniki, projekcje filmowe filmów archiwalnych, czy spotkania z weteranami żeglugi śródlądowej . Zajęcia musimy skończyć do godziny 12.30, gdyż przed nami długa droga do Opolu, gdzie we wtorek czekają nas kolejni zwiedzający.

Nocowaliśmy przed śluzą Dobrzeń, planując dopłynąć do celu o świcie. Jednak o 5 rano zamiast pierwszych promieni słońca przywitana nas gęsta mgła. Żegluga aż do godziny 8 nie była możliwa.

W Opolu we wtorek i środę (21 - 22.09) prowadziliśmy zajęcia dla szkół i młodzieży. Barkę odwiedziło też wielu weteranów żeglugi, właściciel portów w Choruli, czy Opolu. Marcin Marszałkiewicz – pilot drona - wykonał zdjęcia i ujęcia filmowe stoczni w Opolu i Dobrzeńcu. Wacław Hepner pomógł w prowadzeniu zajęć.

Po ostatniej grupie, w środę wyłynęliśmy do Krapkowic, gdzie w czwartek i piątek czekały na nas komplety grup warsztatowych. Miasto to jest bardzo związane

z historią żeglugi śródlądowej, dlatego popołudniami statek zwiedziło wielu mieszkańców. Odwiedziła nas również TVP Opole, a materiał o barce i naszym rejsie ukazał się w ogólnopolskim Teleexpresie.

W sobotę 25.09.2021 r. załoga barki wspomagana przez prof. Stanisława Januszewskiego, Jacka Króla i Wacława Hepnera (latające Muzeum Motoryzacji) zabrała ze statku najciekawsze wystawy i muzealia do Raciborza, gdzie od godziny 10.00 rozpoczął się festyn miejski. W tym czasie kpt. Balcerkiewicz wraz z załoga pchacza wypłynął w powrotny rejs Ireną do Brzegu, okrętując na statku grupę Słuchaczy Akademii Archeologii Przemysłowej. W niedzielę analogiczny festyn odbył się w Kędzierzynie - Koźlu na przystani Szkwał. Obie imprezy uzyskały honorowy patronat prezydentów miast Raciborza i Kędzierzyna Koźle.

Poniedziałek 27.09 września zapowiadał się bardzo pracowicie. Wciąż na telefon przychodziły kolejne zgłoszenia szkół, które zainteresowane były uczestnictwem w warsztatach. I tak do godziny 14.00 statek odwiedziło 18 klas szkolnych. Pogoda na szczęście dopisała, więc scenerią części zajęć była przystań na pl. Drzewnym w Brzegu.

We wtorek o świcie na pokład zawitali uczniowie klas 3 i 4 Technikum Żeglugi Śródlądowej, którzy podczas rejsu nie tylko słuchali wykładów o historii żeglugi i zabytkach Odrzańskiej Drogi Wodnej, ale mieli również szansę na praktyczną naukę zawodu podczas 5 śluzowań. Około 16.00 barka dopłynęła na swoje stanowisko przy Wyb. Wyspiańskiego we Wrocławiu.

Zorganizowane zostały warsztaty fotograficzne i spacer historyczny, których plenerem były zabytkowe stocznie, porty i przystanie Odry wrocławskiej prowadzone przez Krystynę Szczepaniak, Mariusza Gaja i Marcina Marszałkiewicza.

13.06.2021 r. zespół FOMT w składzie Stanisław Januszewski, Marcin Wrzesiński oraz Grzegorz Szerszeń odwiedził piknik lotniczy (szybowcowy) prowadzony na górze szybowcowej w Jeżowie Sudeckim. Zaprezentowaliśmy wydawnictwa FOMT.

29.06.2021 r. zespół FOMT w składzie Stanisław Januszewski, Marcin Wrzesiński, Marek Prokopowicz, Antoni Prokopowicz, Mariusz Gaj odwiedził przepompownię Bielbaw-u a także hale przędzalni w Bielawie oraz nakręcił o niej materiał filmowy

09.07.2021-23.07.2021 r. członkowie FOMT Marcin Wrzesiński i Łukasz Tyrka wzięli udział w rejsie szkolnym żaglowca STS Pogoria na trasie Gdynia – Tallin pod patronatem miasta Szczecina jako jego przedstawiciele na regaty żaglowców Tall Schip Race 2021. Na miejscu odwiedzili muzeum marynistyczne zlokalizowane w dawnych halach remontowych wodnosamolotów – w centrum Tallina a także mieli możliwość poznać załogi oraz budowę pozostałych polskich jednostek: STS Fryderyk Chopin, jachtu szkolnego Generał Zaruski, STS Zawisza Czarny i STS Kpt. Borchard, oraz kopii rosyjskiego drewnianego okrętu wojennego floty Cara Piotra I, zbudowanego przez stowarzyszenie historyczne z Skt. Petersburga o nazwie „Standard”.

Działalność oświatowo – edukacyjną rozwijał także Automobilklub Fundacji kierowany przez Marcina Wrzesińskiego.

03-06.06.2021 r. Automobilklub FOMT w składzie Marek Prokopowicz, Marcin Wrzesiński (jadący samochodem VW Polo) oraz zaprzyjaźnione dwie załogi „Kurs Kolizyjny” (samochód Żuk), „Szpons team” (samochód Polonez Caro) wzięli udział w dorocznym rajdzie zabytkowych pojazdów, pod nazwą „Rajd Koguta” na trasie Oława-Zakopane. Organizatorem imprezy, z okazji dnia miasta Oławy, jest Tomasz Jurczak, właściciel drukarni Wena w Oławie tworzący prywatne muzeum motoryzacji, współpracujący z Automobilklubem FOMT.

12-18.08.2021 r. Automobilklub FOMT brał udział w tworzeniu scenografii serialu produkcji „Netflix” pt. „Wielka Woda” traktującego o historii powodzi we Wrocławiu. W filmie zagrały pojazdy członków i sympatyków FOMT – biały Fso Polonez 1500, beżowa Skoda Favorit (Marcin Wrzesiński), oraz niebieski Polski Fiat 125p, Autosan H-9 (Adam Mróz, Łukasz Caliński).

06.11.2021 r. Automobilklub FOMT brał udział w obchodach 71 rocznicy rozpoczęcia produkcji przez FSO w Warszawie. Przedstawiciele Fundacji: Marcin Wrzesiński, Maciej Szymański, Łukasz Caliński, Adam Mróz odwiedzili tamtejszy zlot samochodami Polonez 1500 oraz Polski Fiat 125p 1300. W ramach spotkania brali udział w wycieczce zorganizowanej przez Fundację „Skarb Narodu” po terenach tzw „nowej lakierni FSO” (obecnie nieistniejącej), gdzie do roku 2004 prowadzony było lakierowanie i montaż ostateczny samochodów FSO Lanos.

Na statkach Muzeum Odry stale odbywały się comiesięczne spotkania Jacht Klubu Wrocław oraz klubu kajakowego PrzeWroTKa.

W soboty oraz niedziele, w sezonie nawigacyjnym od maja do października, firmy Nautica s.c. oraz „Na Fali” prowadziły na statkach Muzeum Odry kursy motorowodne. Instruktorami tych kursów oraz egzaminatorami są Wojciech Krystosiak, Marcin Wrzesiński, Paweł Borowski, Jarosław Goliszek, Aleksander Dudziak. Przeszkolono około 300 wodniaków, którzy dzięki kursom zapoznali się z ofertą Muzeum Odry i Fundacji.

3. Muzeum Odry

Misją Fundacji jest ochrona dziedzictwa kultury technicznej Polski, popularyzacja polskich tradycji technicznych i poszukiwanie nowego modelu muzeum techniki. Realizowana jest przez organizację i prowadzenie jedyne muzeum żeglugi śródlądowej w Polsce, zasadzonego na pięciu zabytkowych jednostkach pływających: holowniku parowym Nadbor, dźwigu pływającym Wróblin, barce towarowej Irena, pchaczu Krab i promie samochodowo-pasażerskim. Jest to w tej chwili jedyne Muzeum Odry w Polsce. W latach 2014-2016 ze środków Gminy Wrocław przeprowadziliśmy rewitalizację barki Irena, w 2017-2018 holownika parowego Nadbor (wymiana poszycia dna i podwodnej części kadłuba, rewitalizacja kajut i modernizacja instalacji elektrycznych i innych). Dzięki wsparciu ze strony MKiDN wyposażyliśmy barkę, holownik parowy i dźwig pływający w sprzęt multimedialny, znakomicie podnoszący i poziom i atrakcyjność lekcji i warsztatów na statkach Muzeum Odry realizowanych. Z udziałem barki Irena, mobilnej platformy oświatowo-edukacyjnej, od 2016 roku realizowane są rejsy Odrzańskiej Odysei. Z tej oferty corocznie korzysta ok. 5000 - 6000 uczniów, beneficjentów warsztatów, lekcji muzealnych, wystaw, projekcji, eventów kulturalnych na barce prowadzonych.

W roku 2021 działania adresowane do dzieci i młodzieży były ograniczone do ok. 10 spacerów historycznych, kilku warsztatów fotograficznych i łącznie 25 wolontariuszy uczestniczących w rejsie.

Z udziałem dzieci prowadzono również (np. 08.06.2021 r.) „sprzątanie Nadbora” urządzone przez uczniów szkoły podstawowej z Sobótki. Opiekunami z ramienia FOMT byli Marcin Wrzesiński i Mariusz Gaj.

26.04.-20.05.2021 r. Wolontariusze FOMT podjęli współpracę z Klubem Sypmatyków Transportu Miejskiego we Wrocławiu w celu ustalenia kolorystyki remontowanego przez Klub tramwaju typu Maximum nr boczny 325. Marcin Wrzesiński oraz Krystyna Szczepaniak włączyli się w spotkania wnosząc techniczną pomoc przy przygotowaniu oraz oględzinach próbek farb i lakierów a także metod ich aplikacji. Koordynatorem prac przy tramwaju Maximum jest współpracujący z FOMT Tomasz Sielicki, znany w środowisku historyk transportu miejskiego Wrocławia a jednocześnie motorniczy tramwajów. Malowanie wagonu przeprowadziła firma Polmat Artur Matkowski – zajmująca się renowacją tego typu pojazdów, jak również produkcją przyczep samochodów ciężarowych, z siedzibą w dawnych halach i lakierni firmy PRO-TRAM, w zajezdni Popowice we Wrocławiu. Wykonanie ornamentów malowania tramwaju przeprowadzili przedstawiciele klubu motocyklowego Politechniki Wrocławskiej „Apanonar”: Beata Bugajska oraz Krzysztof Kłowaty.

25.05.2021 r. Wolontariusze FOMT brali udział w spotkaniu dotyczącym kolorystyki tramwaju C, zleconego firmie „Polmat Artur Matkowski” do naprawy głównej przez Krakowskie Muzeum Inżynierii Miejskiej. W spotkaniu brali udział Jacek Król i Marcin Wrzesiński.

16.12.2021 r. z udziałem Jacht Klubu Wrocław zorganizowano Wigilię na DP Wróblin. Uczestniczyło w niej 18 członków Jachtklubu i współpracowników Fundacji.

17.12.2021 r. Odkonduło się, również na DP Wróblin spotkanie wigilijne międzyuczelnianego klubu kajakowego MKK PrzeWroTKa. W spotkaniu uczestniczyło 27 członków klubu.

W pracę Muzeum Odry zaangażowani byli m.in.: Mieczysław Balcerkiewicz, Mariusz Gaj, Wojciech Kato, Marcin Marszałkiewicz, Marcin Wrzesiński, Jacek Król

4. Ewidencja i studia historyczno-techniczne zabytków

Specjalnością Fundacji integrującej spore grono historyków techniki i ekspertów z zakresu archeologii przemysłowej (łącznie ponad 200 osób) jest ewidencja zabytków przemysłu i techniki prowadzona na rzecz Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków, Gminnej Ewidencji Zabytków i opracowywanie Gminnych programów ich ochrony, studia historyczno-techniczne na polu historii techniki i archeologii przemysłowej, karty ewidencyjne, opinie i ekspertyzy konserwatorskie.

- Zespół w składzie Jacek Król i Stanisław Januszewski wykonali rewizję ewidencji zabytków kanału Ostródzko-Elbląskiego, w celu publikacji albumu o Kanale,
- Zespół w składzie Stanisław Januszewski, Ryszard Majewicz i Jacek Król opracował ewidencję Kanału Kłodnickiego,

- We wrześniu/październiku 2021 wykonano karty ewidencyjne zespołów linii kolejowych nr 239 (Mogilno – Orchowo, odc. Różanna - Orchowo), oraz Gnieźnieńskiej Kolei Wąskotorowej (Gniezno – Anastazewo), współautorstwo S. Januszewski, M. Wrzesiński, M. Gaj.
 - W listopadzie 2021 r. wykonano karty zespołu zagrody leśnej „Turze Rogi” dla Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.
- opracowano program prac konserwatorskich (wymiana poszycia dna i podwodnej części kadłuba pchacza „Krab” (na rzecz Fundacji Otwartego Muzeum Techniki),
- prowadzono prace konserwacyjne zabytkowego silnika parowego eksponowanego na Wybrzeżu Wyspiańskiego we Wrocławiu, przy statkach Muzeum Odry FOMT

Na rzecz kilku firm Fundacja świadczyła usługi podnoszące ich mecenat na polu ochrony dóbr kultury narodowej (m.in. PPUH Lemet Sp. z o.o, Federacja Firm Lotniczych Bielsko – Śląski Klaster Lotniczy, Świdnicka Rada Federacji SNT NOT, wałbrzyski oddział Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Mechaników Polskich, PKP SA, Wimarol – Wrocław, Przedsiębiorstwo Budowlane ABM Wrocław.

Ewidencja i studia historyczno-techniczne, opinie i ekspertyzy konserwatorskie wykonywane są zwykle w ramach działalności gospodarczej Fundacji, która przysparza jej środków na działalność statutową, oświatowo-edukacyjną, wydawniczą, utrzymania i udostępniania Muzeum Odry, organizacji i prowadzenia różnych imprez, wystaw etc. Bogata działalność Fundacji, realizowana na wielu nawzajem sprzęgających się polach, nie byłaby możliwa bez wsparcia wielu mecenasów kultury. W ich rzędzie znajdujemy instytucje Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, instytucje samorządów lokalnych (w 2021 r. m.in. Gmina Wrocław, Kędzierzyn – Koźle, Krapkowice), stowarzyszenia naukowo-techniczne NOT (w roku 2021 SIMP O/Wałbrzych i Świdnicka Rada Federacji SNT NOT), różne przedsiębiorstwa.

Prace ewidencyjne i studia prowadzili m.in. Mariusz Gaj, Wioletta Gaj – Wrona, Stanisław Januszewski, Marcin Wrzesiński, Jacek Król.

5. Wydawnictwo FOMT (www.fomt.pl)

Fundacja prowadzi bogatą działalność badawczą owocującą licznymi publikacjami z zakresu historii techniki i ochrony zabytków techniki. W wydawnictwie FOMT od 2001 roku opublikowano ok. 80 tytułów książek, w roku 2021

- 17 tom Techniki w dziejach cywilizacji – z myślą o przyszłości: Rozwijaliśmy tradycyjną dla tej serii wydawniczej problematykę historii techniki i przemysłu i pożytków płynących z ich uprawiania, a także aktywnej ochrony dziedzictwa przemysłowego i technicznego Polski i roli jaką ochrona zabytków kultury technicznej odgrywać może w gospodarce, polityce społecznej, kulturze. Mówiliśmy o archeologii przemysłowej jako sztuce interpretacji zabytku, o rodzącej się na naszych oczach nowej dyscyplinie naukowej, którą traktować można w kategoriach nauki podstawowej i stosowanej, czerpiącej ze źródła jakim jest materialny dokument dziedzictwa cywilizacyjnego, ale też posługującej się eksperymentem. Znamiennej cechą archeologii przemysłowej jest przy tym kontekst społeczny, polityczny, gospodarczy. Wszystko to sprawia, że zabytek stanowić może również znakomite narzędzie dydaktyczne programów edukacyjno-

oświatowych, dopełniających podstawę programową szkolnictwa wszystkich szczebli. Istotne to może być o tyle, że jedną z barier wzrostu postrzegamy w niskim poziomie kultury technicznej Polski, a jej stan decyduje dzisiaj o pozycji narodu w świecie globalnej gospodarki. Ważne to też o tyle, że znajdujemy nawet uczelnie wyższe kształcące „dla przyszłości”, tak jakby to było możliwe bez znajomości dziejów przemysłu czy techniki, podstawowych narzędzi rozwijania kultury technicznej inżyniera. W rządzie zamieszczonych w tym tomie artykułów pomieściliśmy m.in. rzecz o stoczniach Odry górnej i środkowej, o bielsko-bialskich projektach samochodów małowadźowych, o pionierskich konstrukcjach lotniczych Adolfa Warchałowskiego, o polskich lotnikach w Eskadrze Statków Powietrznych „Ilija Muromiec”, i działaniach lotnictwa polskiego w wojnie polsko – ukraińskiej 1919 roku, o roli techniki w wojnie powietrznej lat 1939-1945, o systemach wodnych w lasach dolnośląskich, o historii, architekturze i rozwoju przestrzennym zielonogórskiej Fabryki Budowy Mostów i Wagonów „Beuchelt & CO”. Inne odkryją przed Wami przemysł kosmiczny Polski, poprowadzą nad Kanał Elbląski, ku dziejom Kolei Górnośląskiej i Mławskiej Kolei Dojazdowej, wynalazczości na polu transportu lotniczego, kolekcjonerstwu i ochrony pojazdów zabytkowych.

- Kanał Elbląski, w drugim wydaniu (pierwsze 2001), znacznie poszerzonym dzięki współpracy z historykami Kanału z Ostródy Ryszardem Kowalskim i Cezarym Wawrzyńskim ponownie wejrzeliśmy w dzieje Kanału Elbląskiego i w procesy przemiany jakie na nim zachodziły w XIX/XX w. Szczególną uwagę zwrócono na katalog dzieł techniki o wartościach zabytkowych, dzieł przesądających o randze kanału jako dzieła kultury - pomnika dziedzictwa cywilizacyjnego. To przede wszystkim budowla hydrotechniczna, której kształt określa układ pionowy i poziomy kanału, jego przebieg (trasa) i sposób prowadzenia w terenie, wykonywania przekopów, nasypów, uszczelnienia, ubezpieczenia skarp. To rozwiązania związane z zasilaniem kanału w wodę, urządzeniami stopni wodnych - jazów, budowlami ulgowymi i upustami, bramami ochronnymi (tzw. przeciwpowodziowymi). To także rozwiązania związane z przekraczaniem cieków i potoków, wreszcie budowli łączących stanowiska kanału o różnych poziomach: śluz lub pochylni. Z kanałem integralnie wiążą się również budowle służące wyzyskaniu energii wodnej, gdy zaś przejdziemy do żeglugi to ścieżki holownicze, obrotnice statków, przystanie, porty, stocznie, etc. Kanał Elbląski postrzegamy zwykle przez pryzmat pochylni - budowli pionierskich i unikatowych w skali światowego budownictwa hydrotechnicznego - lecz dzieł równej rangi Kanał posiada zdecydowanie więcej. Kanał Elbląski postrzegać można nie tylko w kategoriach dzieła hydrotechniki. Z chwilą gdy mówimy o mechanizmach pochylni - również mechaniki, gdy zaś wejrzemy w rozwiązania funkcjonalno-architektoniczne budowli z nim związanych - to zauważymy również relacje z architekturą przemysłową, rozumianą jako sztuka kształtowania przestrzeni pracy. Kanał to również charakterystyczny dlań tabor pływający, porty i obrotnice statków, warsztaty remontowe - stocznie - to wprowadza nas w sztukę budowy i eksploatacji statków, transportu wodnego. Katalog dzieł kultury technicznej związanych z budową i eksploatacją Kanału długo można by mnożyć przywołując i dzieła dokumentujące interakcję, jaka w toku dziejów dokonywała się na linii Kanał - ład. Dokumentują to m.in. budowle młynów, rozwiązania zakładów przemysłu drzewnego, cegielni, sieci drogowej i kolejowej, mostów Kanału Elbląskiego.

- *Śladami braci Warchałowskich*; przedstawiono tutaj działalność trzech pokoleń rodu Warchałowskich na polu przemysłu i techniki Austrii, znaczącą dla stanu przemysłu i techniki tego kraju, tak na polu przemysłu maszynowego, produkcji maszyn i narzędzi, produkcji lotniczej, środków transportu szynowego, uzbrojenia i wyposażenia armii, produkcji urządzeń chłodzących etc. Efekty działalności Jakuba, jego syna Augusta, i wnuków znalazły trwałe miejsce w dziejach techniki Austro-Węgier. a zakłady Augusta należały do największych, prywatnych przedsiębiorstw zbrojeniowych Austro-Węgier. Zakładane cele zrealizowano czerpiąc z bogatych materiałów źródłowych pozyskanych przez autora w archiwach prywatnych Warchałowskich, prowadzonych przez nich przedsiębiorstw, archiwów prywatnych, bogatego katalogu prasy i ikonografii. odsłaniając i przywracając kulturze polskiej znaczenie ich działalności na polu techniki dla kultury europejskiej. Ich dziedzictwo, znaczące dla Austrii, a także Europy. jest niemalże nieznane, zarówno w Polsce jak i w Austrii. Książka przywróci je zbiorowej pamięci historycznej, Upowszechni znajomość dorobku Warchałowskich, kształtować będzie współczesne postawy, stanowiąc też fundament tożsamości narodowej, ważny zwłaszcza dla Polonii. Książka stworzy też bazę dla aktywnej ochrony i popularyzacji dorobku kulturowego emigracji polskiej. Działanie łączyliśmy z 2 wykładami. prezentacją multimedialną udostępnioną z licencji CC na stronie internetowej FOMT i seminarium prowadzącym w dorobek emigracji polskiej na polu wynalazczości (6 sesji) Książka przywróciła kulturze polskiej bogaty i znaczący dla dziejów przemysłu i techniki Austrii i Europy dorobek techniczny i pamięć trzech pokoleń rodu Warchałowskich. dotychczas w piśmiennictwie polski znany jedynie w odniesieniu do konstrukcji lotniczych Adolfa (publikacje. J.B. Cynka. A. Glassa i S. Januszewskiego), ale i tutaj wniesione zostały znaczące korekty i dopełnienia. Książka spotkała się z pozytywną recenzją publikowaną na łamach "Skrzydlatej Polski".
- *Archeologia Przemysłowa*, miesięcznik opatrzony numerem ISSN, którego egzemplarze przekazywane są do Biblioteki Narodowej; w roku 2021 opublikowano numery 37-47.

W 2019 zainaugurowano udostępnianie książek FOMT w formule e-book na licencji Creative Commons. W 2021 r. nieodpłatnie udostępniono wersję elektroniczną książki „Technika w dziejach cywilizacji”, t. 17 oraz „Śladami braci Warchałowskich”.

W działalność wydawnictwa FOMT zaangażowani byli: Stanisław Januszewski, Tomasz Ligieża (druk i oprawa), Andrzej Olejko, Jakub Marszałkiewicz, Jerzy Ostrowski (grafika).

6. Wolontariat

Kształcenie wolontariatu od 2011 roku prowadzone jest w formie Międzynarodowego Studium Archeologii Przemysłowej (w formie Warsztatów Archeologii Przemysłowej) prowadzonego wspólnie ze Świdnicką Radą Federacji SNT NOT. Znamiennymi dla jego formuły są laboratoria obszarów cywilizacyjnych organizowane przez członka Zarządu Fundacji Jacka Króla w kraju i zagranicą, m.in. w Austrii, Czechach, Francji, Holandii, Niemczech. W 2021 r. zajęcia ze względu na „pandemiczne” ograniczenia prowadzone były wyłącznie w Polsce:

27 lutego 2021 – Muzeum Powozów w Galowicach i Zamek Topacz

12 czerwca 2021 – Kowary

3 sierpnia 2021 Stopień wodny Rędzin

2-3 października 2021 – Kanał Ostródzko-Elbląski

16-17 października 2021 – Bydgoski Węzeł Wodny

25 października 2021 – Wrocław Mosty Pomorskie

Laboratoryjne sesje wyjazdowe służą podtrzymywaniu „starych” i nawiązywaniu nowych kontaktów z innymi ośrodkami i osobami prywatnymi zajmującymi się szeroko pojętą historią i kulturą techniczną. Podczas zajęć wyjazdowych w 2021 roku nawiązaliśmy kontakty osobiste min. z – właścicielem Muzeum Powozów w Galowicach, pomysłodawcą Muzeum Sentymentów w Kowarach Andrzejem Olszewskim, Andrzejem Kaźmierczakiem prezesem Klubu Miłośników Starych Ciągników i Maszyn Rolniczych „Traktor i Maszyna”, pasjonatami Kanału Ostródzko-Elbląskiego Ryszardem Kowalskim i Cezarym Wawrzyńskim.

Laboratoria dostarczały przy tym okazji spotkania z wieloma innymi zabytkami kultury narodowej. Na trasach naszych wędrówek znalazło się wiele zabytkowych osad, dzieł architektury publicznej i sakralnej, pałaców i dworów, lokalnych muzeów, różnych atrakcji krajobrazowych i turystycznych.

Inną tradycyjną formą pracy z wolontariatem, stymulująca go do podejmowania własnych studiów historyczno - technicznych na polu ochrony zabytków – archeologii przemysłowej i historii techniki są Międzynarodowe Warsztaty Archeologii Przemysłowej prowadzone od 2004 r. W 2021 r. Warsztaty prowadzono w Legnicy („Wynalazcy polscy XIX stulecia”), w Głogowie („Zabytki techniki Polski”), Elblągu („Kanał Elbląski”), Opolu („Latające Muzeum Motoryzacji”).

Z udziałem wolontariatu prowadzone były prace konserwacyjne statków Muzeum Odry. Wolontariat wykonywał tutaj prace pomocnicze i porządkowe oraz techniczne związane przede wszystkim z projektem Odrzańskiej Odyssei i organizowanych tutaj festynów miejskich, oraz pracami remontowymi silnika i wyposażenia pchacza „Krab”. Z udziałem wolontariatu prowadzono także konserwację zabytkowego silnika parowego typu Campoud, który ustawiono na skwerze przy Wybrzeżu Wyspiańskiego, na wysokości stanowiska cumowniczego statków Muzeum Odry. Wolontariat obsługiwał i prowadził serwis urządzeń komputerowych, aparatury multimedialnej, pomagał w przygotowaniu wystaw, montował i demontował wystawy czasowe, Jego zadaniem były również prace bosmańskie na barce „Irena” i innych jednostkach Muzeum Odry.

Wolontariat prowadził stronę internetową Fundacji. W roku 2021 wyróżnili się wolontariusze: Marcin Marszałkiewicz, Krystyna Szczepanak, dołączył także informatyk Igor Kapski.

Jacek Król – prowadził laboratoria MSAP, Mariusz Gaj – opracowywał i rozliczał wnioski dotacyjne, Igor Kapski – administrował stroną www. Fundacji, Marcin Wrzesiński i Mieczysław Balcerkiewicz – prowadził prace bosmańskie i konserwacyjne statków Muzeum Odry. Mariusz Gaj, Waclaw Hepner, Ireneusz Hintze, Stanisław Januszewski, Wojciech Kato, Jacek Król, Tomasz Król, Ryszard Majewicz, Jakub Marszałkiewicz, Marcin Marszałkiewicz Antoni Prokopowicz, Jerzy Siatkowski, Arkadiusz Sikorski, Krystyna Szczepaniak, Grzegorz Szerszeń, Iwo Wachowicz, Marcin Wrzesiński - obsługiwali imprezy Fundacji.

7. Mecenat – dotacje

W roku 2020 Fundacja uzyskała dotacje celowe ze środków publicznych:

- z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (program Kultura – interwencje): na projekt Odrzańska Odyseja (130.000 zł),
- z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – projekt Studium Archeologii Przemysłowej. Sesje z udziałem 12 – 17 osób prowadziliśmy 18 – 19.09.2021, a jej sceną była zabytkowa barka „Irena”, w rejsie z Wrocławia do Brzegu i dalej do Opola. W jego scenerii 12 słuchaczy słuchało prelekcji i wykładów Stanisława Januszewskiego, Ryszarda Majewicza, Andrzeja Wilka, Marcina Wrzesińskiego, Jacka Króla. Słuchano opowieści i słuzach, jazach, o kanalizacji Odrzańskiej Drogi Wodnej, o budowlach hydrotechnicznych Anglii, Francji, Holandii, Belgii, Serbii i innych, o dokumentacji i ewidencji zabytków budownictwa wodnego. Co rusz wyskakiwano na pokład, by posmakować żeglugi przez liczne na odcinku Odry skanalizowanej śluzy, mijając liczne budowle hydrotechniczne i krajobrazy, z dominującą w nich rzeką. Rozmowom i dyskusjom nie było końca, a znalazły kontynuację i dnia następnego, już w Opolu, w znacznej mierze poza statkiem, w wędrówce szlakiem budowli Młynówki Opolskiej i Odry, zabytkowych mostów, budowli hydrotechnicznych, starej stoczni. Kolejne sesje prowadziliśmy na statkach Muzeum Odry we Wrocławiu, 8.10.2021, na Bydgoskim Węźle Wodnym 16.10. 2021, na Wrocławskim Węźle Wodnym 19-23.10.2021, na moście Pomorskim we Wrocławiu 25.10.2021. Relacje z przebiegu tych sesji publikowaliśmy w miesięczniku „Archeologia Przemysłowa”.
- Znaczącego wsparcia moralnego i finansowego udzielali Fundacji m.in. Jan Biliszczuk, Stanisław Błasiak, Jarosław Bulanda, Zbigniew Jarzębowski, Józef Kostka, Henryk Krzywda, Marek Kwiatkowski, Bogdan Makarski, Leon Paściak, Marek Pidanty, Zbigniew Rejmer, Andrzej Sajnaga, Małgorzata Zielińska.

8. Majątek Fundacji, wydatki i przychody

Na majątek Fundacji składają się statki Muzeum Odry FOMT (DP Wróblin wartości 60.000,00 zł, barka towarowa „Irena” – po rewitalizacji wartości 1.400.000,00 zł., prom samochodowo-pasażerski „Ciechanów” wartości 10.000,00 zł., Pchacz Krab....., 9 działek rolnych o wartości 160.000,00 zł. dwie drezyny kolejowe (ręczna i motorowa o łącznej wartości 15.000,00 zł.), zbiór literatury (ok. 300 pozycji wartości 10.000,00 zł.) i inne środki trwałe, w tym wyposażenie biurowe i multimedialne statków wartości ok. 130.000,00 zł.

Przychody Fundacji wynosiły

	2019	2020	2021
Przychody ogółem	270.544,31	377.185,24	378.210,00
w tym:			
Działalność statutowa			
przychody	225.648,18	262.446,67	370.810,00
wydatki	264.698,22	288.682,30	431.330,44
Zysk / strata	- 39.050,04	-26.235,63	-60.520,44
Działalność gospodarcza			
przychody	44.896,13	114.738,57	7.400,00
koszty	43.453,84	53.033,39	39.439,71

zysk netto/strata	1.442,29	51.705,18	-32.039,71
Udział przychodów z tytułu działalności gospodarczej Fundacji stanowił:	16,59%	30,42%	1,96%

Specyfikacja przychodów:

	2019	2020	2021
Działalność statutowa	225.648,18	262.446,67	370.810,00
Darowizny	35.472,28	60.570,00	11.020,00
Odpłatne świadczenia statutowe (dotacje)	124.000,00	172.000,00	261.900,00
Działalność gospodarcza	44.896,13	114.738,57	7.400,00
Przychody finansowe (odsetki od lokaty, rachunku)	1.175,60	3.277,14	40,00

Wydatki

	2019	2020	2021
realizacja celów statutowych Fundacji	483.962,79	242.193,06	420.622,56
koszty zarządu	49.520,79	92.564,16	21.415,76
działalność gospodarcza	15.176,07	16.544,15	39.439,71
pozostałe koszty operacyjne (subwencja)	6,28	0,10	0,00
koszty finansowe (odsetki)	74,60	414,22	0,00
Łączne koszty wyniosły	548.740,53	351.715,69	481.478,03

9. Inne dane

a) Zatrudnienie w Fundacji = 0,00 etat

Obsługę finansową Fundacji prowadzi (na umowę-zlecenie) „KET-TIW-BIS”. Biuro Rachunkowe Iwona Wojda — roczne koszty wyniosły w 2021 r. – 12.792,00 zł brutto.

b) wypłacano wynagrodzenia z tytułu umów o pracę – 0,00 zł brutto.

c) nie wypłacano wynagrodzenia członkom Zarządu - pełnią swe funkcje honorowo

d) wydatki z tytułu wynagrodzeń oraz umowy-zlecenia: w 2021 r. –236.094,00 zł brutto.

e) Fundacja nie udzielała pożyczek

f) Fundacja posiada rachunek bieżący w Paribas SA I/O Wrocław, Nr 46 2030 0045 1110 0000 0398 0060. Stan konta na 31 grudzień 2021 r. – wynosił 45.044,65 zł.

g) Fundacja nie nabywała akcji, obligacji, etc.

Dane o przychodach Fundacji z tytułu świadczeń realizowanych w ramach celów statutowych

Przychód z tego źródła w roku 2021 wynosił – 370.770,00 zł.

Dane o działalności zleconej Fundacji przez podmioty państwowe i samorządowe

W roku 2021 prowadzono działalność zlecaną przez podmioty państwowe (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Opolu

Informacja o rozliczeniach Fundacji z budżetem z tytułu zobowiązań podatkowych i składanych deklaracjach podatkowych.

Deklaracje podatkowe składane były na bieżąco. Fundacja nie płaci podatków dochodowych od osób prawnych. Podatek od dochodów osobistych dotyczących umów-zleceń w roku 2021 był odprowadzany na bieżąco.

10. Zadania na rok 2022

- Przystań Muzeum Odry – kontynuacja działalności w dotychczasowej lokalizacji, umocnienie współpracy z armatorami pozostałych jednostek w awanporcie śluzy Szczytniki a także wynajmującym z ramienia Państwa – Przedsiębiorstwem Wody Polskie, RZGW Wrocław. Znalezienie alternatywnej lokalizacji przystani dla statków Muzeum Odry, bezpiecznej hydrologicznie i powodziowo, dostępnej komunikacyjnie dla beneficjentów. Optymalnym byłby port Ujście Oławy,
- Remont usterzenia i poszycia pchacza Krab,
- Digitalizacja i udostępnienie archiwum FOMT (karty ewidencyjne, dokumentacja rysunkowa zabytków (ok. 1000 pozycji), ikonograficzna (ok. 5000), fotograficzna (ok. 5.000 fotografii), filmowa (ok. 5 filmów),
- udostępnienie w formie e-booków z licencji Creative Commons publikacji FOMT (ok. 3)
- Organizacja rejsu muzealnej barki Irena w ramach Odrzańskiej Odysei 2022.

dr hab. Stanisław Januszewski – Prezes Zarządu	
mgr inż. Jacek Król – członek Zarządu, wiceprezes	
mgr Mariusz Gaj – członek Zarządu, wiceprezes	
mgr inż. Wiesław Kacaper	
mgr inż. Marcin Wrzesiński	